

KOMARZY MŁYN

[Mückenmühle]

LASY MIEJSKIE SZCZECINA
PARK LEŚNY MŚCIĘCINO

e-publicacja jest częścią projektu:

Trwała ekspozycja
połówki i ćwiartki
kamienia młyńskiego
z Komarzego Młyna
w Lasach Miejskich Szczecina,
w pobliżu miejsca, w którym
dawniej mełły ziarna.

str.1z20

spis treści

spis treści	strona 2
2024 Lokalizacja Komarzego Młyna [Mückenmühle]	strona 3
1464 Pierwsza wzmianka o młynie w okolicy Mścięcina	strona 4
XVII i XVIII wiek Młynarze w Komarzym Młynie [Mücken-Mühle] Gottfried Schmidt i jego rodzina	strona 5
Sterncke, Ott(o) i Fischer.....	strona 6
1779 Wzmianka Brüggemanna	strona 7
połowa XIX wieku Wzmianki o grodzisku przy młynie	strona 8
1860 Komarzy Młyn [Mückenmühle] miejscem rekreacji	strona 9 i 10
1865 i 1871 Położenie, liczba domów i mieszkańców	strona 11
1880 Sad przy Komarzym Młynie [Mückenmühle]	strona 12
przełom XIX i XX wieku Ciekawe miejsca Mścięcina [Messenthin] i okolic na litografiach i pocztówkach oraz i ich położenie na mapie	strona 13
1898 i 1910 Połączenia kolejowe	strona 14
1908 Czy nazwa młyna pochodzi od jego pierwszego właściciela 'Mügge', czy od komarów ?	strona 15
1924, 1934, 1943 Ostatni właściciel Komarzego Młyna [Mückenmühle] i jego numer telefonu	strona 16
1947 Polska nazwa Mücken-Mühle bei Neuendorf - SKOKI	strona 17
1980 Góra Słowiańskich Bogów	strona 18
2024 Trwała ekspozycja kamieni młyńskich	strona 19
Zobacz inne projekty Stowarzyszenia Nasze Wycieczki	strona 20

W e-publicacji używamy obydwu form niemieckiej nazwy Komarzego Młyna [Mückenmühle i Mücken-Mühle], tak jak występują w oryginalnych tekstach. Źródło: Książnica Pomorska w Szczecinie, Archiwum Państwowe w Szczecinie i niemieckojęzyczne biblioteki internetowe. Pocztówki / grafiki: aukcje internetowe, zbiory prywatne. Wartość merytoryczna e-publicacji opiera się również na wsparciu historycznym Pana Jana Iwańczuka i pomocy Pani Katarzyny Zwierzewicz i Pani Izabeli Strzeleckiej oraz osób, które nie chcą być wymienione z nazwiska, a którym mieliśmy możliwość podziękować osobiście. Opracowanie, skład e-publicacji i zdjęcia współczesne: Żaneta Maciejowska, Rafał Witkowski. Za współpracę przy projekcie '2024_KOMARZY MŁYN - trwała ekspozycja w Lasach Miejskich Szczecina' Stowarzyszenie Nasze Wycieczki dziękuje Panu: Janowi Saladrze, Stanisławowi Krygierowi, Andrzejowi Koziełowi, Krzysztofowi Matuszakowi i pozostałym pracownikom Lasów Miejskich Szczecina.

2024

Lokalizacja Komarzego Młyna [Mückenmühle]

Lasy Miejskie Szczecina, Park Leśny Mścięcino,
Most nad Przęsocińską Strugą, fot. 22.06.2023, SNW
Przęsocińska Struga w pobliżu Komarzego Młyna, fot. 2024, SNW

Park Leśny Mścięcino zajmuje 282,74 hektary, 10,3 % Lasów Miejskich Szczecina. Jest położony na północnych Wzgórzach Warszawskich, między Przęsocinem a Mścięcinem, po obu stronach ulicy Przęsocińskiej, głównej drogi Szczecin - Police. Leśne ścieżki biegną przez pagórkowaty teren wzdłuż strumieni i malowniczych wąwozów i prowadzą pod górę do punktów, z których można podziwiać doliny, albo w dół do miejsc, gdzie można suchą nogą przejść na drugą stronę strumienia. Po jednej stronie ulicy Przęsocińskiej płynie Grzybica, a po drugiej Przęsocińska Struga, dawniej Strumień Komarzego Młyna [Mückenmühlbach], przy którym, przed II WŚ, stał **Komarzy Młyn** [Mückenmühle].

Współrzędne:

53°31'30.9"N 14°34'36.5"E
53.525260, 14.576792

Komarzy Młyn [Mückenmühle],
fot. grudzień 2024, SNW

Komarzy Młyn [Mückenmühle],
ca 1917, źródło: aukcje internetowe

str.3z20

1464

Pierwsza wzmianka o młynie w okolicy Mścięcina

Park Leśny Mścięcino, Przėsocińska Struga w pobliżu Komarzego Młyna, fot. 2024, SNW

Pierwszą wzmiankę o młynie w okolicy Mścięcina

można znaleźć w zbiorach Archiwum Państwowego w Szczecinie
w dokumentach przepisanych przez archiwistę Karla Ottona Grotefenda.

W regeście nr 192 (oryg. Nr. 173, stary numer 178) spisany 25 sierpnia 1464 roku
(w sobotę po dniu św. Bartłomieja), pod którym widnieje dobrze zachowana pieczęć
Hansa Wobbermyna i jego synów, czytamy:

'Hans Wobbermyn, wohnhaft zu Greifenhagen, verkauft mit Einwilligung seiner 3 Söhne,
des Priesters Engelke, Heinrich und Thymmo Wobbermyn, für 250 Mark dem Bürgermeister
Albrecht Gliende zu Stettin und seiner Frau Margarete erblich und läßt vor dem Stettiner
Rat auf: $\frac{3}{4}$ des Dorfes Messenthin, Krug und Gericht daselbst, $\frac{3}{4}$ der Mühle daselbst,
alles, wie es sein, der Verkäufers, Vater und Bruder besessen haben. Was in Messethin
noch von Hans an die Witwe des Stettiner Ratsherren Klaus Wulffe verpfändet ist,
will er einlösen.'

'Hans Wobbermyn, mieszkaniec Gryfina, za zgodą swoich 3 synów,
księdza Engelke, Heinricha i Thymmo Wobbermynów, sprzedaje za 250 marek
burmistrzowi Albrechtowi Gliende ze Szczecina i jego żonie Margarete
w formie dziedziczenia i przenosi przed radą Szczecina (następującą) własność:
 $\frac{3}{4}$ wsi Mścięcino, wraz z karczmą i prawem sądu,
 $\frac{3}{4}$ tamtejszego młyna, całość własności jaką posiadają ojciec i bracia.
To co jest jeszcze zostawione w Mścięcinnie wdowie po szczecińskim rajcy Klausie Wulffe,
Hans Wobbermyn chce odkupić.'

XVII i XVIII wiek

1680

Schmidt, Gottfried; * um 1680 oder vorher. Erb-Mü.-Mstr. auf der Mücken-Mü. zu Wussow 1710 ca. ⚭ Regina **Krüger**. * Mü. Jasenitz um 1680/90. Sohn: Johann Christian, ⚭ Benengel **Krause**.

Gottfried Schmidt

ur. około 1680 r. lub wcześniej, około 1710 r. dziedziczny mistrz młynarski w **Komarzym Młynie** [Mücken-Mühle] Osów [Wussow]. ŻONA - Regina Krüger, urodzona pomiędzy rokiem 1680 a 1690 w młynie w Jasienicy [Jasenitz].

DZIECI: **Johann Christian Schmidt**, który ożenił się z Benengel Krause.

1729

Schmidt, Joh. Christian; * Mücken-Mü. bei Scholwin 24.12.1729, † Muthgeber-Mü. 7.8.1774 (Sohn von Joh. Christian Sch. und der Benengel Krause). Erb-Mü.-Mstr. auf der Muthgeber-Mü.. Altermann d. Stettiner Mü.-Amts seit 1770. ⚭ 10.10.1757 Eleonore **Friedrich**, Ww. d. Mü.-Mstrs. Friedrich **Weber**. 3 Söhne, 2 Töchter. Durch seine Eheschließung erwarb er die Muthgeber-Mü. bei Wussow, Krs. Randow (eine der „Siebenbachmühlen“).

Johann Christian Schmidt

ur. 24.12.1729 r. w **Komarzym Młynie** [Mücken-Mühle] koło Skolwina [Scholwin], † 07.8.1774 r. w młynie Zacisze [Muthgeber-Mühle]¹ położonym w pobliżu Osowa [Wussow, Krs. Randow], w Dolinie Siedmiu Młynów. RODZICE: Johann Christian Schmidt i Benengel Krause. ŻONA (ślub 10.10.1757 r.) wdowa Eleonore Friedrich, której 1-szym mężem był mistrz młynarski Friedrich Weber. DZIECI: 3 synów i 2 córki. Dziedziczny mistrz młynarski w młynie Zacisze [Muthgeber]¹, który poprzez małżeństwo stał się jego właścicielem. Od 1770 r. starszy cechu młynarzy w Szczecinie.

Różowe daty umieszczone przy każdym z powyższych nazwisk są datami urodzin poszczególnych Schmidtów. Wyjaśnienia 1., 2., 3., 4., 5. - na następnej stronie. Źródło: 'Pomorscy młynarze, właściciele młynów i ich pomocnicy [Pommersche Mühlenmeister, Mühlenbesitzer und ihre Gehilfen]' Max Bruhn, Hamburg 1972-1973.

Młynarze w Komarzym Młynie Gottfried Schmidt i jego rodzina

1700

Schmidt, Joh. Christian; (Sohn d. Gottfried Sch. und der Regina Krüger.) * um 1700. Erb-Mü.-Mstr. auf der Mücken-Mü., Krs. Randow. ⚭ Benengel **Krause** (T. von Peter K., Bauer in Scholwin und der Catharina Boetticher). Sohn: Johann Christian ⚭ Eleonore **Friedrich**.

Johann Christian Schmidt

ur. około 1700 r. Rodzice: Gottfried Schmidt i Regina Krüger. Dziedziczny mistrz młynarski w **Komarzym Młynie** [Mücken-Mühle], powiat Randow. ŻONA - Benengel Krause, córka Petera K.,

chłopa ze Skolwina [Scholwin]¹ i Cathariny Boetticher.

Dzieci: syn **Johann Christian**, który ożenił się

z Eleonore Friedrich. Drugi syn **Gottfried** w tym spisie nie został uwzględniony.

1730

Schmidt, Gottfried; * um 1730, † um 1767. Besitzer der Mücken-Mü. bei Scholwin, Krs. Randow. ⚭ 1763 Dorothea Luise **Sterncke**, * Sakersack-Mü. bei Wussow/ Stettin 21.2.1745, † Wussow 9.11.1773. (T. v. Gottfried St., Besitzer der Sakersack-Mü. ⚭ Elisabeth Friedemann.) Sie ⚭ II. als Ww. 1768 Christian **Ott**, Mü.-Mstr. ebd., der die Mü. später verkaufte.

Gottfried Schmidt

ur. około 1730 r., † 1767 r. Właściciel **Komarzego Młyna** [Mücken-Mühle] koło Skolwina [Scholwin], powiat Randow. ŻONA (ślub w 1763 r.)

Dorothea Luise Sterncke (ur. 21.02.1745 r. w młynie Sakersack koło Osowa [bei Wussow / Stettin]²,

† 09.11.1773 r. Osów) córka **Gottfrieda Sterncke**,

właściciela młyna Sakersack i M. E. z d. Friedemann.

Gottfried Schmidt zmarł 4 lata po ślubie.

W 1768 roku Dorothea Luise wyszła za mąż

za mistrza młynarskiego **Christiana Ott(o)**,

który później sprzedał **Komarzy Młyn** [Mücken-Mühle].

str.5z20

XVII i XVIII wiek

1685

Sterncke, Gottfried; * um 1685 (Vorfahren aus Pr.-Friedland in Westpr.). Mü.-Mstr. in Güstow und Hohenzahden. ⚭ Sophie **Krüppel**, * Klebow-Mühle, sic ⚭ II. 1763 Gottfried Schmidt, Besitzer der Mücken-Mü. bei Odermünde, Sohn: Gottfried St. (ca. 1715/73).

Gottfried Sterncke

urodził się około 1685 r., jego przodkowie pochodzili z Pr.-Friedland in Westpreussen [Debrzno]. Był mistrzem młynarskim w Ustowie (Güstow) i Siadle Dolnym (Hohenzahden). Jego żoną była Sophie Krüppel (ur. w młynie Chlebowo [Klebow]). Mieli syna **Gottfrieda Sterncke** (ok. 1715/1773). Sophie Krüppel w 1763 r. wyszła za mąż po raz drugi za **Gottfrieda Schmidta** (ur. ok. 1680), właściciela **Komarzego Młyna** [Mücken-Mühle] koło Skolwina [Odermünde].

str.5

1768

Ott(o), Christian; 1768 Mü.-Mstr. auf der Mückenmü. bei Odermünde und nach deren Verkauf auf der Kuckucksmü. zu Pölitz, ⚭ 1768 Ww. Dorothea Luise **Sterncke** von der Sakersack-Mü. bei Wussow/Stettin, ein Sohn.

Christian Ott(o)

w 1768 r. mistrz młynarski w **Komarzym Młynie** [Mücken-Mühle] koło Skolwina [Odermünde] i po jego sprzedaży w Kuckucksmühle, Police [Pölitz]³. W 1768 r. ożenił się z wdową Dorotheą Luisą Sterncke, ur. w młynie Sakersack, pierwszą żoną **Gottfrieda Schmidta**, która zmarła 5 lat po ślubie w wieku 28 lat. Mieli syna.

str.5

Młynarze w Komarzym Młynie Sterncke, Ott(o) i Fischer

1715

Sterncke, Gottfried; * um 1715, † nach 1773. 1743 Mü.-Mstr. auf der Sakersack-Mü. bei Wussow/Stettin (6. Bachmühle) und Altermann d. Stettiner Gewerks. ⚭ 1743 Ww. Marie Elisabeth **Wilke**, geb. Friedemann. T.: Dorothea Luise ⚭ Gottfried **Schmidt**, Besitzer der Mücken-Mü. bei Scholwin, Krs. Randow. Gottfrieds Stiefsohn war Joh. Friedrich Wilcke, * 1731.

Gottfried Sterncke

ur. około 1715 r., † po 1773 r. W 1743 był mistrzem młynarskim i właścicielem w młynie Sakersack koło Osowa (Wussow/Stettin) oraz starszym cechu młynarzy w Szczecinie. W 1743 r. ożenił się z wdową Marie Elisabeth Wilke, z domu Friedemann. Ich córka Dorothea Luise Sterncke poślubiła **Gottfrieda Schmidta** (ur. ok. 1730)⁵, właściciela **Komarzego Młyna** [Mücken-Mühle] koło Skolwina [Scholwin]. Pasierbem Gottfrieda Sterncke był Joh. Friedrich Wilcke, ur. w 1731 r.

1740

Fischer; um 1740 (?) auf Mückenmühle bei Messenthin.

Fischer

(nieznanego imienia) w około 1740 r. (?) młynarz w **Komarzym Młynie** [Mücken-Mühle] koło Mścięcina [Messenthin].

Wyjaśnienia:

- 1 - Skolwin - niemiecka nazwa do 1929 Scholwin, w latach 1929–1945 Odermünde.
- 2 - Sakersack-Mühle koło Osowa - nieistniejący młyn w Dolinie Siedmiu Młynów, polska nazwa miejsca - Ustronie.
- 3 - Kuckucksmühle, zu Pölitz - nieistniejący młyn w Dolinie Siedmiu Młynów, polska nazwa miejsca - Zazulin.
- 4 - Muthgeber-Mühle - nieistniejący młyn w Dolinie Siedmiu Młynów, polska nazwa miejsca Zacisze.
- 5 - W 1763 roku odbyły się dwa śluby: Gottfried Schmidt (ur. ok. 1680) ożenił się z Sophią Krüppel (ur. ok. 1697), a jego wnuk Gottfried Schmidt (ur. ok. 1730) ożenił się z Dorotheą Luisą Sterncke (ur. w 1745).

Różowe daty umieszczone przy każdym z powyższych nazwisk są datami urodzin obu Gottfriedów Sterncke, datą ślubu Christiana Ott(o) i prawdopodobną datą pracy młynarza Fischera.

str.6z20

1779

Wzmianka Brüggemanna

**W pierwszym tomie
'Szczegółowego opisu teraźniejszości
Królewskiego Pruskiego Księstwa Pomorza Zachodniego'
[Ausführliche Beschreibung
des gegenwärtigen Zustandes des Königl. Preussischen
Herzogthums Vor- und Hinter-Pommern]
napisanego przez Ludwiga W. Brüggemanna
i wydanego w Szczecinie w 1779 roku
można przeczytać:**

**Mückenmühle [Komarzy Młyn], eine Wassermühle,
liegt in einem tiefen Thale zwischen den Dörfern Neuendorf [Przęsocin]
i Scholvin [Skolwin], an der Messentinschen Gränze, hat keine Zwangsmahlgäst,
und ist zu Scholvin in der Alt Stettinschen Synode eingepfarret.**

**Mückenmühle [Komarzy Młyn], młyn wodny, leży w głębokiej dolinie
pomiędzy wsiami Przęsocin i Skolwin,
na granicy z gruntami Mścięcina, nie posiada przymusu mielenia,
należy do parafii Skolwin, podlegającej kościołowi Fundacji Mariackiej
(Kościół Mariacki w Starym Szczecinie [Alt Stettinschen Synode])¹.**

W 1779 roku w Szczecinie ponad domkami profesorskimi wznosił się kościół Mariacki, który spłonął w 1789 roku (piorun uderzył w wieżę kościoła), fot. Szczecin, Plac Żołnierza, 2005, SNW

1.

- Nazwa 'Alt Stettinschen Synode' odnosi się do instytucji kościelnej określanej po polsku jako Konsystorz Prowincji Pomorskiej w Szczecinie – Archiwum Państwowe w Szczecinie: Sygnatura 65/36/0/2, daty skrajne: 1770-1808.

- W 1261 r. książę Barnim I założył fundację kolegiacką, początkowo przy kościele pw. św. św. Piotra i Pawła, a dwa lata później dołączył do fundacji nowo wybudowany kościół Mariacki. W ten sposób wpływy z dóbr obu tych kościołów oraz kościoła zamkowego św. Ottona zasilily fundację zwaną odtąd Fundacją Mariacką (Marienstift), stając się najważniejszą i najbogatszą organizacją kościelną w Szczecinie, której bogactwu sprzyjało również przyznane zwolnienie podatkowe. W 1541 roku, po wprowadzeniu reformacji, majątek fundacji zasilił nową fundację o tej samej nazwie. Fundacja przetrwała do 1945 roku.

str.7z20

połowa XIX wieku

Wzmianki o grodzisku przy młynie

W połowie XIX wieku zapanowała moda na jednodniowe wycieczki poza miasto. Na Pomorzu przewodniki opisujące trasy wędrówek cieszyły się dużym powodzeniem. W tych opisujących ciekawe miejsca blisko Szczecina można również przeczytać o Komarzym Młynie [Mückenmühle]. Zachwycano się lasem, ciekawym ukształtowaniem terenu, dolinami i strumieniami oraz polecano ofertę gastronomiczną, kulturalną i noclegową okolic Mścięcina.

1847

W przewodniku po Szczecinie z połączeniami kolejowymi z Berlinem, Stargardem, torem wodnym do Swinoujścia i mapą wyspy Rugii

[Der Fremdenführer durch Stettin: mit den Plänen von Stettin und der Berlin-Stettiner, so wie der Stettin-Stargarder Eisenbahn, dem Wasserwege nach Swinemünde, dem Plane von Swinemünde, und mit einer neu entworfenen Reisekarte von der Insel Rügen],
wydanym w Szczecinie około 1847 roku

czytamy:

[...] Auf einem Spaziergange durch Messenthin bemerkt Man bei der Wassermühle noch die Spuren eines alten Burgwalles, auf welchem in grauer Vorzeit ein festes Schloß gestanden hat.

[...] W okolicy Mścięcina podczas spaceru w pobliżu młyna wodnego nadal można zobaczyć ślady starego wału grodziska, na którym w dawnych czasach stał warowny gród.

1857

Wzmianka o starym grodzisku przy młynie wodnym w Mścięcinie pojawia się także w przewodniku Szczecin i okolice, Wolin, Uznam i Rugia [Stettin und Umgegend, Wollin, Usedom und Rügen] wydanym w Szczecinie w 1857 roku.

W kwartalniku 'Jantarowe Szlaki' z czerwca 1980 roku Wojciech Lipniacki zadał pytanie:

Czy Góra Słowiańskich Bogów, to dawne grodzisko słowiańskie?
- zobacz na stronie 18.